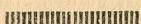

і перед тим, а в саду, пяному від пахощів, цілою оркестрою співали незлічимі пташки, розрадувані чи тим, що дош прийшов, чи тим, що він уже минув... І було щось стародавнє, стихійне в тому грізному й раптовному вибуху природи. Немов блискавична згадка про минулі давні віки, коли володів цією землею ще той, скинутий з Видибицької Кручи, Перун.

Ноель і Таїс розлучилися як щирі приятельки. Записали свої адреси, заголовки книжок, які мали прочитати за обопільною порадою, і жаліли, що вже напевне ніколи не доведеться зустрінутись знову.

— А може?... Може — говорила Таїс. — Я все вірю в те, що ліпше. Отже вірю, що й ми здибаємося ще в залі анатомічного театру медичного факультету...

Г. Костельник

РАДІО

Людська штука й природа повінчалися найновішим вінком. Вінком, сплетеним з божеських — електричних хвиль. Людина заставила їх переносити свої слова, свій голос — „без часу“, а по цілому світі.

Невелика скриночка скоплює голоси з цілого світу. Говорить усіма мовами, співає, грає. Слухаєш, кого хочеш.

Телеграф був перший вершок на горі цього людського поступу, грамофон — другий, бездротний телеграф — третій, а радіо — четвертий, найвищий вершок.

Справедливий єси, Боже, що це винахід наших часів, коли зубожілий і розсварений та заляканий світ „замкнений“ — а радіо вищим способом „відмикає світ“.

Я сказав до дітей, коли купив радіо: Не можете їхати у світ, то нехай світ сам приходить до вас — своїми голосами, щоб ви чули німця й англійця, француза й італійця й Бог зна кого. Хто мало бачив і чув, мало знає — збагачуйте своє знання світу.

*

Думки кожної людини йдуть своїм шляхом — розливаються з тієї висоти, де хтось стоїть, як і зір охоплює світ з тієї висоти, де хтось стоїть. Я йду за моїми думками.

Справедливий єси, Боже, хоч ми щораз більше нарікаємо на Твою несправедливість; премудрий Ти, хоч ми раз-у-раз губимо в світі нитку Твоєї премудrosti й лякаємося: що це? Ось радіо доказом, що все наше горе й терпіння можуть бути „накриті“ й „перемощені“ якимсь вищим способом — як радіо відмикає замкнений світ: сидиш у хаті, а світ сам приходить до тебе... Здавалось би: абсурд, неможливе, чудо... Але ж світ — це система чудес. Не видно чудес у світі тільки з перспективи „чуття сірої буденщини“, що не вміє читати Божого письма,

а бачить тільки незрозумілі знаки: криве, просте, мале, велике...

Горе душі, що заскорі орієнтується в тайнах буття, що заглибоко сягає думкою — горе від людей! Її висміють „герої чуття сірої буденщини“, „герої негації“, що тупоумність оповіщують за справжню й найвищу мудрість, мертві ставлять понад живе, а всяку глибшу правду зносять тільки як фантазію — поезію. Але хто близький Богові, той далекий „світові“ — тóму його „чуттю сірої буденщини“, що нівелює в бутті все велике, чудесне, Боже. Так було в часах Христа, так воно нині в часах радія — і так буде завсіди.

Я вибираю собі Бога, не дбаю про людей. В моєму серці нема роздору між поезією і фільософією. Від роси, що в кожній своїй краплині відбиває ціле сонце, я навчився бачити цілість буття-життя в кожній його краплині. Радіо — доказ, що в природі все обчислене, все від атомів, від електронів аж до цілого космосу. Обчислене й уложене в гармонію, що може собі плисти скорістю світла, все таки свого ритму не загубить. Радіо було від сотворення світу — завсіди був ритм електричних хвиль, тільки не було людського апарату, щоб скоплювати і використовувати цей ритм. Люди не знали, що таке тонке чудо існує в світі — а „герої негації“ від віків горлали: Це неможливе! У світі все тільки випадок — ніяких плянових законів нема!

Випадок?! О, вже остаточно впав цей ідол, це „вірую“, „героїв і проповідників чуття буденщини“! Невже випадок говорить і грає в апараті радія? Випадок це „беззаконня“, а тут тонка система законів. Начало всьому й мета усьому — Бог. Іде нам щось виглядає як випадок, це тільки незрозуміла буква для нас у Божому письмі.

Та не такий світ малий і вбогий, як собі уявляє його бабуна на селі. І Бог не такий малий та вузький, як собі його уявляє брат-кухар у монастирі. Кожна квітка себе потішає й вишичує, що ніби тільки вона квіткою перед Богом... А Божі всі квітки, хоч і не всі однакової вартості.

*

Співають і грають усі народи на землі, всі матірні міста. О, Володарю небес, ось дано мені наче на небо вийти й згори в одну точку зібрати цілу земну кулю, всі народи. Земля передо мною, наче перед Тобою — і час і простір перемощені, щоб враз скопити все, що діється на землі.

Співають і грають усі народи, всі матірні міста. Berlin, Köln, München, Stuttgart, Wien, Paris, Roma, Stockholm, Москва, Київ, Praha, Budapest, Београд, Zagreb...

О, Господи, а все таки, а все таки, як воно й не було б, чи це не пташки, що на земному дереві Тобі співають — як усі пташки? Квітки мають цвісти, пташки співати, а люди творити. Але для людини й говорення та спів — творення.

Господи, Ти хотів, щоб люди і сміялися і танцювали, бо Ти їм дав таку природу. (Аскет нехай не осуджує інших, що вони

танцюють і сміються, бо це тільки він сам взяв на себе таке, що не буде танцювати й сміятися.) Все добре, доки люди не зривають із Тобою, бо Твій подих усе освячує. Не гине життя на землі вночі, коли земля на час відвернеться від сонця, бо все-таки сонце держить землю в обіймах свого тепла.

*

Ось десь в Англії дзвонять на вечірню. Грають органи, священик проказує молитви. Електрика молиться враз із людьми! Вона завсіди молилася, а люди про це не знали. Молилася з тими, що моляться, і кляла з тими, що кленуть... Кожне наше слово й кожний від粗ух нашої душі зачепляє світ аж до атомів та розходиться по цілому світі, щоб його переставити „на своє“. Завсіди ми в борні, в змаганні з Богом, хоч про це й не маємо свідомості. Хто ж цього свідомий, той розуміє, що переможцями вийдуть тільки ті, що йдуть Божими шляхами. Авжеж ніколи сотворіння не переможе Творця.

*

„Слухайте, слухайте, говорить Москва!“ День і ніч вічне репетування: соціалізм — капіталізм, пролетарі — буржуазія — еспанський народ — банди фашистів — конституція Сталіна: невидане, нечуване — Сталін, Сталін, Сталін, товариш, вождь народів, сонце, божок... Ах, та забріханість, „свята забріханість“, урядова забріханість: безтямне самохвалство й безцеремонне паплюження цілого світу — Божого й людського! Це окови, що їх більшовики самі на себе накладають. Без них пут огонь російської революції був би цілий світ перейшов, як „свій крізь своє“, і може щось путнє вийшло би з тої гарячки недужого світу. Забріханість відбирає розум, а божевілля відстрашує всіх, що з тверезим розумом. Зло й неправда є злом і неправдою, хоч усі автомати світу будуть інакше деклямувати.

Думаю, думаю, й не можу не сказати, що й Христовій євангелії ніщо в історії так не пошкодило, як „свята забріханість“, урядова забріханість тих кол, що вбилися в силу, і всюди себе ставили замість Христа, а з Христа зробили собі тільки свій герб. А євангелія, як кожна правда, йде тернистим шляхом: „І тобі меч перейде душу, щоб виявилися думки многих“. Тільки одиниці доходять до ідеалів, а великі збірноти ніколи.

*

З Риму трансмітують гальову оперу Verdi-я, що її дають у честь приявного мадярського регента Horti-я. Спікер описує приявних слухачів-видців, вичисляє високі політично-державні особи, свої й чужі, описує їх одяги — золото, срібло, дамські туалети, гермеліни... Слідують державні гимни і бурі оплесків.

А я з такого народу, що „кутом“ мешкає на землі, між народами! Ковтаю жовч у горлі. Ціле моє життя заправлене жовчю,

упокореннями, зідханнями, запертим віддихом і... і... для цього вже не маю слова. Навіть чужій вівці я мусів уступатися з дороги. Золото, срібло, ордери, влада, військо, величні будови я бачив тільки в чужих. Що мос, наше, це останнє на світі, марне, вбоге. Москва відобрала славну долю від Києва. А діти Києва пішли шляхами історії, як „Іван без роду“. Закопані скарби в їх душі, та ніяк не можуть процвісти. Тяжко, невимовно тяжко доспівають для „свого слова“. А може, може вже йде наш час... Десять Римів мені в душі — та хто не хоче осмішувати себе, той не сміє на вітер пускати своїх великих мрій.

Треба з тим погодитися, що все, що родиться, родиться в тайні і в темності.

*

Українська пісня на хвилях радія — зо світу плине в мій дім. Ох, наче б два українські серця зустрілися десь на пустині, чи „в неволі, в тюрмі“. Діти сидять наче в церкві, слухають, серце їм дрижить. Знаю, бо й мос серце дрижить. Київ надає „вечерниці“; Кошиці — „українське весілля“; Москва, Москва, що всіх принаджує до себе, співає „Взяв би я бандуру“, „Видиш, брате мій“...

*

Циганська музика з Будапешту. Скрипка плаче, вогнем сипле, вихром несеться по просторах, наче бистрі мадярські коні. Яка земля, така пісня! Непроглядні лани пшеници, на столі іскриться вино, а безкрас, голубе небо все накриває.

Це мої перші пісні — дитячі. Вони захопили в мене перші відрухи серця, коли серце найчуткіше. Хочеш — не хочеш, заміни вже нема, бо людське серце тільки раз молоде.

Не рухай, нехай грас Будапешт! Моя перша молодість вертає до мене з царства забуття...

*

Ще хочу послухати Београд і Загреб. Розмовляю зо спікеркою, хоч вона мене не чує, та я її чую і співчуваю з нею.

Балканська протяжна, сумовита пісня — і вона моя. Дев'ять молодих літ я там прожив — і пів серця я там залишив. А радіо вертає мені цю мою минувшину.

Переконуюся, що народні арії найоригінальніші — як і народні мови. В артистичних композиціях повторяються ті самі арійні звороти. Природа в усьому найгеніяльніша.

*

Північ минула. Європа замовкла, тільки деякі оази ще живуть. Тепер дас про себе знати англійський світ: Англія, Америка і Бог зна що й відкіль. Англійська мова царить над світом.

Танго, фокс-трот, румба, вальс... танго, фокс-трот... Жаби, коти, пси, півні, осли — ціла менажерія — на тлі дикого бубна — співає в фокс-троті, тій арії „чуття сірої буденщини“. Це вже й сама назва каже: „fox-trott“ — „Fuchs-Tritt“ — „підскоки лиса“. Закохався наш світ у цій ритміці отяжілого танку негрів, бо він

і сам „знерговатів“. Інші арії пруться в засвіти, а фокс-трот тільки по землі скаче.

Досить! Усьому приходить кінець! Хочу спокою, тиші, самоти.

На самоті, в тиші відроджується душа. І старе, давнє звітра знову буде виглядати як нове.

Д-р Ярослав Гординський:

ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ В ПОВІСТІ РАД. УКРАЇНИ

(Продовження)

VI

Зате виразніше вийшло сільське жіноцтво. Тут маємо не тільки сільську жінку Горпину, названу за її енергію Трактором, в агітаційній повісті — плякаті В. Чередниченка. Горпина, не вважаючи на опозицію мужчин, зорганізувала сільських жінок, почала порядкувати селом і стала навіть головою сільради, а голодного року вміла розумно зарадити лиху. Та це, як згадано, не так мистецький твір, як радніше агітаційна стаття, і то доволі низького сорту, хоч Чередниченко ще намагається бодай назовні зберегти белетристичну форму. Багато нижче з того боку стоїть „Повість про комуну“ Костя Гордієнка (1930), що є властиво тільки здіяльогізованою більшовицькою агіткою про сільську бідняцьку комуну на Славенщині з похвалами для комуністичного ладу. Тому постаті сільських комунарок у цій повісті (Ладька, Антонина, Атаска) не тільки шабльонові, але й далекі від справжнього життя, агітаційно видеалізовані (одне видання тієї „Повісті“ показує тираж 25.000!). Всі ті комунарки — колишні наймички, що їх господарі-куркулі не тільки використовували несумінно від дитячих літ, але й поводилися з ними нелюдськи жорстоко. Всі вони зазнали крашої долі аж у створеній серед важких перешкод бідняцькій комуні, де вони не тільки почули себе вперше справжніми людьми, але й зазнали спокійного життя перед радісної праці, бо комуна розвивалась при допомозі уряду направду гарно й скоро. Тут управильнюється їх праця, тут уладжується їх семейне життя в щасливому подружжі й у дитячих яслах. І тільки одна тінь паде на цей видеалізований рай — важкі обставини в початках розвитку комуни:

„Взяли ми діти, ліжко, постелиться там якнебудь, і сплять на соломі... На ніч віддала дітей в ясла; пішли вечеряти. Подали юшку з картоплею, ліжко, хліб хазяйський та обмаль. Як це жити, думаю, дають порцію хліба? Що це за комуна? Іду нагодувати дитину — дві няньки, а дітей шіснадцять. Солома застелена дрантям — сорочки рвані, спідниці, на соломі сплять. Пора і нам спати. В кімнаті повно людей, жонаті, хлопці, дівчата, покотом на соломі... Як тут спати? Яке життя? Задихнемся. Через